

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Terentius Comico Carmine

Terentius Afer, Publius

Argentina, 1503

VD16 T 361

Magis usitate ex textu orationes

[urn:nbn:de:bsz:31-324200](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-324200)

Magis vsitate ex textu orationes

Directorium Adagionum

Esinant maledicere: maledicta ne noxant sua.
d Id arbitror apprimere i vita cōvite: vt neqd nimis;
Obsequium amicos. veritas odiū parit.
Ingenium est omnium hominum ab labore pelli-
ue ad libidinem accipere conditionem.
Magnū exemplū cōtinentiū. nā qui cū ingeniū cōstitatur
eiūmodi: neq; cōmouetur animus in ea re.
Omnes qui amant: grauitur vxorem sibi dari ferunt.
Si quis magistrum cōperit ad eā rē improbiū. ipm animū
agrotum ad detriorem partē plerūq; applicat.
Inceptio est amentium haud amantum.
Dū in dubio est animus paulo momēto huc v' illuc ipellit.
Vt animus in spe: atq; in timore vsq; ante hac attentus fu-
it: adempta est spes lassus: cura confectus stupet.
Si non potest id fieri quod vis. id velis quod possis.
Satius est te id dare operam q' istū amorē ex aio amoueat
tuo q' id loqui q' magis libido frustra incendat tua.
Facile omnes cū valeamus recta consilia agrotis damus.
Neuicq; officii liberti hominis esse puto cū his nihil mereat
postulari id gratiē sibi ponit.
Nulla ne in re esse cuiq; hominum fidem: verum illud ver-
bum est vulgo quod dici solent. Omnes sibi esse meli' mal-
li' q' alteri.
Amantium ire reintegratio amoris est.
Pro peccato magno paululū supplicii satis est patri:
At mihi vnus scrupulus etiam restat: qui me male habet:
Dignus es cū tua religione odio.
Nodū in serpo quæris.
Vitam deorū propterea sempiternā esse arbitror: quod vos
lupates eorū proprie sunt: nam mihi immortalitas parata
est si nulla egritudo huic gaudio intercesserit.
Nihil est iam dictū: quod non sit dictū prius.
Labasit. victus vno verbo q' cito.
Adeon homines immutari ex amore vt non cognoscas
eundem esse.
Est genus hominum qui esse primos se omnium rerū vo-
lunt: nec sunt.
Quicqd dicūt laudo: id rursum si negāt laudo. id quoq; ne-
get quis: nego: ait. aio. postremo iperari egomet mihi om-
nia assentari. Is questus nunc est multo vberimus.
Viden ocium & abus quid facit alienus:
Omnium rerum heus vicissitudo est.
Bene plaustrum pertulit.
In me cadetur saba.
Homo per paucorum hominum:
Similiter singulorum hominum. Lepus tute es: et pulpa
mentum quæris.
Par pari referro.
Fac periculum in litteris:
Qui animum assentari induxeris e flamma te cibum petere
posse arbitror:
Non conuenit vna irecum amica imperatorem in via:
Extrema linea amare haud nihil est.
Quod scis nescis:
Sine cerere & baccho friget venus.
Quod tu cauere potes stultum est amittere:
Malo ego hos prospicere q' hunc vlcisē:
Mane omnia prius experiri verbis q' armis sapiētē decet.
Nimīa est miseria nimis pulchrum esse hominem.
Ouem lupo commissisti.
Ad vsū hominū omnia creantur. homines autē hominū
causa generantur: vt ipsi inter se alii aliis prodesse possint:
Sollitudo inem falsam que te excludat amittas:
Quem feret si parentem non feret suum.
Nostri animū mulierum dū molitū: dū comun' ann' est:
O iuppiter vbinā est fides.
Non sit sine periculo facinus magnū & memorabile:
In tempore veni quod rerū omnium est primum.
Mores pudici gratiores esse solent in pulchro corpore:
Senes est equum sensibus obsequi.
Pares cum paribus facilius congregantur;

Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris: tibi autem
potro vt non sit suauē viuere.
Omnes deteriores sumus licentia.
Iran cōparatam esse hominū naturam omnium athena: vt
melius videant atq; iudicent q' sua: an eo sit quia in re no-
stra: aut gaudio sumus prepediti nimio: aut egritudine.
Multa fort libido.
Contumelia est hominem amicum recipere ad te: atq; q'
amicam subagitare.
Nostri est intelligere vicūq; atq; vbiq; op' sit obseq.
Oprata loquere.
Mes stultitiū tua iustitia sit aliquid p'cedit it.
Malo decet facilitas multa:
Non licet hominē esse sepe ita vt vult si res non finit:
Nihil tam difficile quin querēdo inuestigari queat:
Amica & sim pudica es dummodo amatori placeat ab eo
cōmendatur: amore cum impellente.
Deorum vita legitis est plena & felicitate: nulla tristitia ad
mixta.
Recta via rem narret ordine omnem:
Mulieres nil aliud curant: nil aliud agunt: q' quomodo alii
quid ab amantibus extorqueant:
Vix in primis explebile desiderium illius rei est q' dicit op'ra-
timus: sed e' postea indices paulatim nos fatietates capite:
Ius summum sepe summa malitia est:
Nulla est tam facilis res qui difficilis fiet quā inuic' facias.
Multa iniusta: ac prua sunt moribus
Vultus quoq; hominum fingit scelus.
Nouum id flagitium est te alius consilium dare: foris sopo-
re: ubi non possit te auxiliari er.
Voluptates que licet in presentia sunt suauēs: semper tamē
iunctam secum habent penitentiam:
Maiores omnes filius in peccato adiutrices: & auxilio in pa-
terna iniuria solent esse.
Hoc patium est potius consuefacere filium: sua sponē recte
facere: non alieno metu.
Homine imperito nunq' quicq' iniustus est: qui
nisi quod ipse facit rectum putat.
Id laudi dices quod factum est inopia.
Pecuniā negligere in loco interdū maximū lucrū est:
Absqueuis hoie bñficiū cū op' est accipere gaudeas:
Vxor coram te laudare animus assentandi magis q' q' ha-
be. m gratum facere existimes.
Istuc est sapere nō quod ante pedes modo est videt: sed eis
am illa que futura sunt prospicere.
Deniq; inspicere tanq' in speculo vitas hominū iubeo: atq;
q' ex alius exemplum sumere sibi.
Vt quisq; vult suum esse ita est:
Pii esse debemus in parentes in sanguine nobis sanctos adq;
necessitates: precipue autem pii debemus esse in deum.
Ves illic nimia licetia seculo euadet in aliqd magnū malū:
Lupus est in fabula.
Simulare certe est hominis.
Ita vita est hominū. q' si cū ludas tesseris si illud qd maxie
opus est iactu non cadit: illud quod cecidit forte id ante: vob
corrigas.
Vetus verbum hoc est: cōmunia eē amicorum inter se oia:
Multa in homine signa in sunt.
Vnum hoc vitium senectus affert hominibus attentiores
sumus ad rem omnes q' s'at est.
Nunq' ita quisq; bene subducta ratiōe ad vitam fuit quin
res gras visus semper aliquid aporter noui.
Facilitate nihil esse homini melius: neq; clementia.
Quam inique cōparatū est: hi qui minus habent: vt semq;
aliquid addant diuisionibus.
P'sertim vt nunc sunt mores: ad hoc res redit: si quis quis
reddit magna habenda est gratia.
Inscicia est aduersus stimulu calces.
Quod fors feret feremus equo animo.
Ita pleriq; ingenio sumus omnes nostri nosmet poenitēq;
Fortis fortuna adiuuat.
Similia omnia omnes congruunt:
Vnum cognos omnes notis;

Adagiorum
Directorium
Vita est vt arguere
la penam com
reter videtur.
Vale oportet serua
Senes que a pro
ven promouant.
Pecuniā comitū
legitū oportet: & nā
Pecuniā: & si q' h
tem oportet.
Omnes res consider
nostrum certis in
Disproportio vbiq;
Corrige dicitur
Omnis carum
Vespilū esse dicit
A iuueno ad iuuen
Fallit per nimiam
Cui pura ipe
se referre potest dicit
Igitur magis de
Pecuniā comitū
Pecuniā in qua
Admeto est si a n
Quoniam sit dicit
Cuius inuicem m
Nulla vltis debet
Cōsuetudo comp
si p'cedit ad q' dicit
Exemplum parit q'
Cuius est imple
Ingenio videtur
Nisi arguit quod
Amore videtur
Vt vixit oportet
Pecuniā q' g'at
Pecuniā ad con
Cuius semper videtur
Sine quā vltis q'
Dicitur inuicem
Cuius inuicem
In benedicti debet q'
Et inuicem par
Pecuniā ad p'cedit
Cuius inuicem q'
Cuius inuicem q'

Comitorū mōdus

Iudices sepe propter inuidiam adimunt diuiti: aut propter
miseri cordiam addunt pauperi.
Non rēte accipiuntur tenditur nec miluo qui malefaciunt nō
bis: illis qui nihil faciunt nobis tenditur.
Quot homines: tot sententię.
Quod sit factū legibus rescindi posse: et turpe inceptum est:
Teder iam audire eadem miles.
Ego meorum solus sum meus.
Mulier mulieri magis congruit.
Cōposito factū est q̄ hanc amans habere posset sine dote:
Dū vestram fidem quā sepe forte temere eueniunt: que nō
audeas optare.
Nostrape culpa factum: vt malos expediat esse dū nīmū
dici nos bonos studemus & benignos.
Heus heus quanta hęc mea paupertas est tamen adhuc cu
raui ynum hoc quidem: vt mihi esset fides.
Ludificamini inepi vestra puerili sententia nolo: volo. vo
lo nolo.
Omnes mulieres eadem æque studeant nolintq; omnia ne
q; delectatam quicquid ab aliarum ingenio vllā repias.
Æque studiū est similis pertinaciaq; mulierum.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctę ad malitiā:
Mater qd suauis sua adolescēs mlier facit mirādū ne id est.
Multiū valet ad suadēdū laudatio eꝝ apud quē laudamꝝ:
Directorium arti Comice
Virtus est vt argumenti narratio a cōto scenica videat.
Ita peritiam comœdię populis teneat: vt res agi magis q̄
narrari videatur.
Vnde nomina seruorū sint comitorum.
Sententię que a pronominibus incipiunt serua semper atq;
vera promittunt.
Periculū comici sit executione consiliorum.
Iurgii repetit: & turbulentam orationem.
Prudentia: & sagacitate & quod supra dixit non poenituit
idem repetere.
Omnes res consulto consilio simul agere videntur: tñ om
nes rerum exitus inopinato ludificantur.
De improviso respicere.
Corripit dictum vnus personę dicta alterius:
Omnia extenat vt audiat consensu.
Versipellis esse debent celare vultum:
A summo ad imum opponi.
Fallitur per nimiam sagacitatem:
Casu putat spectator quod venisse cōsilio scriptorū factū
sit referre priora dicta:
Sepe interrogat de re quam tamen astute intellexit.
Productiones comici stili ad succū orationis posite:
Perturbatio in qua omnes inter se redduntur offensi:
Assueratio est si a nomine incipias cum quo loquaris:
Cui comœdia sit dicata:
Crebro interrogat: vt se ignarissimum ostendat.
Conuenit iudicem multa indagari.
Nullus tristis debet recedere: aut improuisus videri.
Gratulatione coepit omne compendium.
A personis ad gesta cū varietate transitum fecit:
Exemplum ponit q̄ non sup potestatis sit qui amat:
Cōcessū est impaleata poet: comici seruos dñis sapiētiores
fingere: qd idem in togata facere non licet.
Nihil exigit quod non sit expressum: vt nihil addi possit:
A tempore inducitur exprobratio.
Vbi vestigia reperiuntur superest interrogatio.
Artifex sumus q̄ grati non potest naturę attribuit:
Molli deicentur ad consilium peruenitur.
Comici semper ostendunt fieri ab altero: vnde alterius p
sonę qui ascendisse ipse non poterat.
Disciplina est comici stultas sententias verba que viciosa
ascribere ridiculis imperitiq; personis.
In beneficiis debet q̄ dedit oblitus meminisse: q̄ accepit.
Ex longinquitate ponderis dignitas mensuratur.
Munus ad precii reuocauit: vt ad avaritiā conuerteret:
Eclipsis ethica in qua plus vultu significatur: q̄ verbis:
Conceditur secum loquentibus multa transcendere: que tē

cite intelliguntur.
Insinuatio personę per proloquium cui narraturus est.
Verba gestū: vultum indicant exeuntis.
Facere repetit vera eisdem in interrogationis:
Interrogationibus describit vultum dicturi.
Decet a salutatione incipere luculente dictum:
Ostendit quid ferat argumentis.
Familiaris est iratis aduertere se ad aliam personam ab ea
in quam cōmoueantur.
Contra firmam argumentationem aliquam eque firmam
ad firmiorem opponimus:
Satis credit mutatam esse cum ipse mutatus sit.
Plures sententię congruunt q̄ ad audatam.
Facetum cum rebus: magnis res ridicule deriuentur:
Vim habent ad delectandum in comœdis seuerę sententię
cum a ridiculis personis proferuntur.
Loqui solent plus gestū q̄ verbis cōciti & cōmoti ira.
Vani impetus exitum semper accipiunt:
Acriter iratorum est ea repetere que proximę dixerunt qui
frascuntur.
Plus infertur q̄ interrogatur responsionis breuitas attulit
compendium perquirentis ne plura interrogaret.
Tragicus apparatus delicias memorat qui pericula cogit
turus est:
Suauis est nescire personas quid agat poeta.
Facilius flectitur cū quo non pugnamus vt consentiat:
Varię personę exprimuntur in comœdia quibus ars comi
ca nobilitatur.
Amantis sollicitudo exprimitur cui expectanti hora dies:
dies annus videt. Amor enim res est suspensionis plena.
Ibi quoq; bene amantis exprimit affectum qui semper om
nia in deterius suspicatur.
Amabant veteres de proximo similia dicere.
Mulieres consueuerunt esse imperitiores viris: & multis su
pitionibus detineri.
Bene deliberantem de re aliqua exprimit dialogismus acu
ti ingenii in multa cogitatione versantis.
Aliquid incepturi multa proponere solent & affirmare: &
reuelare quod sit faciendum: vel relinquendum:
Fugit se credere amico q̄ fidem cognouerat.
Cum ad exitum properat fabula fallacia detegitur:
Iactationis species est fingere se non alitum: dum videt al
terum stultior: m.
Personam abiectam delegit que de ludibrio habetur:
Interuenit persona cuius gratia pax concilietur ita vt om
nia tranquilla sint & cōposita put comœdię finis postulat:
Alterius verbis quid faciat alter ostendit.
Aduerte vigilantem poetam q̄ vt vbi cūq; vocē tragicam
extulerit statim personam insanam id dicere faciat.
Ab grate iuuatur sententia loco.
Proprium est mulierum cū loquūtur aliis blandiri.
Seruum currentem exprimit nuncian tem mala multa:
Questurus de homine sculū accusat prius.
Magis ridicula est assentatio si quis maxime laudetur qui
bus maxime caret:
Effundit queremontias dolens sese esse suspectum:
Clementię genus est: aut omne ignoscere: aut crimen in leui
us cōmutare.
Moris est exemplo linire quod purgare non possis.
Moris est iratis ab vltio verbo contradicentis incipere:
Vbi non inuenit quid digne loqueretur ab interiectione ino
cepit.
Iuite irati omnia scutia ad rationes sepe festinant.
Vide singulas syllabas imbutas amaritudine rustica atq;
agresti.
Naturam secutus est qui arte ignorat.
Multa oratione maluit generaliter dicere q̄ querere specialit
ter quod inuenire non possit.

Verba salutationis.

Operiar hunc: vt salutem: & colloquar
Salue. Saluete. Saluus sis. N.
Plurima salute suum. N. impertit.
O amice salue. Nemo omnium est quem
ego nunc magis cuperem videre q̄ te
Salue mearum voluptatum omnium iceptor.
O mi expectate salue.
Saluum te aduenisse gaudeo.

Interrogatoria.

Heus dic fodes: Quis hic loquitur?
Quid obstat: Quid agitur?
Istuc quidnam est?
Intellexin an nondum etiam?
Quis tu es? Quis mihi es? Cur meã tibi?
Vnde est? Vbi habitat?
Quid hoc sceleris est? Iturus quopiã es?
Quid est rei? Quid hominis es?
Quamobrem?

Ad se vocantis verba.

Ades dum. Ades. Resiste.
Paulisper mane.

Gratulãtis ac gaudẽtis verba.

O dii boni: boni quid porto.
O faustum atq; scelicem hunc diem.
O factum bene. Beasti.
O populares ecq; me hodie viuit fortunator
Voluptatem magnam nuncias.
Equidem ego fortunatus homo sum.
Ah ah lachrymo præ gaudio.

Dolentis verba.

Heu vereor ne quid mali apportet.
Ve mihi misero atq; inopi. Ah ah. Hoi hei

Supplicãtis verba.

Ad te venio: spẽ: consiliũ & auxiliũ expetẽs.
Bona verba quaeso.
Vnam hanc noxã mitte, si aliam admifero
vnq; me occidito.
Obsecro populares ferte misero: atq; inopi
auxilium: Subuenite inopi.

Adinantis verba.

Vapulabis. Te male mulctabo. In te ex

empla sient indigna. Exempla edentinte.
Diminuum tibi cerebrum.

Dubitantis verba.

Nec quid agam certum est. Nescio herde.
Nec vnde eam. Nec quorsum eam ita
penitus oblitus sum mei. Iplius est.
Non est. Quid igitur faciam.
Quid ve incipiã. Volo nolo, Nolo volo.

Exclamãtis verba.

proh deum atq; hominum fidem.
O facinus audax. O facinus aĩaduertẽdũ.
O hominẽ audacem. O ingentẽ cõfidẽtiã
O infandum facinus. O Iuppiter magne.
O scelestum atq; audacem hominem.
O cœlum. O terra. O maria neptũni.

Laudãtis verba.

Homo frugi es. O lepidum caput.
O faciem pulchram. O fortunatũ hoĩẽ
O mea: meũ suauũ. O capitulũ lepidissũ.
In hoc est attica eloq̄ria. Hominẽ maximi:
precij esse te hodie iudicauĩ. O hõ suauis.

Blasphemiae Diffama toria 7 d̄ hõestãtia verba.

Scelus. Sceleratus. Scelestus.
Iners. Nulli? cõsiliĩ Futilis. Furcifer.
Carnifex. Ignau?. Impurus. Sentus.
Squalidus. Miser pannis annisq; oblit?.
Aeger. Famelicus. Nebulo. Incur?.
Tu es infra infimos. Lius. Impius.
Eunuchus. Fugitiu?. Male cõcliãte.
Vetus. Veternosus. Colore mustelino.
Formidulosus. Os durum. Sacrileg?.
Fatuus. Insulfus. Tardus. Stolidus.
Lapis. Caudex. Stipes. Asinus.
Plumbeus. Gerro. Fraus. Helluo.
Ganneo. Damnosus. Ruffus. Cefius.
Sparfus ore. Aduncus naso. Leno.
Mebulo. Parasitus. Parasitaster.
Mastygia. Demẽs. Seuus.
Tristis. Truculentus. Tenax.
Necq; boni: necq; liberalis fuct? es officij viri

Maledicentis verba.

Dij te perdant.
 Dij te eradicent.
 Ut te omnes dij deeq; cū istoc inuento cum
 q; incepto perdiunt.
 Abi in malam rem,
 Abi in malam crucem,
 Abi quo dignus es:
 I tu hinc quo dignus es:
 Tibi dij dignum factis exitium diunt.

Optantis verba.

Optato aduenis:
 Venisti in tempore:
 Per tempus aduenis.
 Ita nea temperate venit,
 Vellem hercle factum.

Imperantis verba.

Facita ut iussi. Rñsio. Faciam sedulo.
 At diligenter.
 At mature,
 Replicatur, fiet.
 Abi & precurre ut sint domi parata omnia,
 Sta ilico.
 Abi deos comprecare tibi eos:

Desperationis verba.

Occidi spes nulla reliqua in me est.
 Consilium cum re amisi,
 Actum est.
 Perij.
 Interij.
 Disperij.
 Nullus sum.
 Quali forex hodie perij.
 Erraui.
 Heus quanta de spe decidi:
 Emori cupio.
 Obijcit alter.
 Prius tamen disce quid sit viuere.
 Si displicebit vita tum vitor.
 Nunc est quod sit.
 Omnia omnes consilia conferant
 Atq; huic malo salutem querant,
 Auxilij nihil afferant,
 Quid hoc malum.
 Nescio satis decernere

Verba valedictionis:

Vale.
 Vos valete & plaudite:
 Bene vale.
 Utinam reditus cum salute fiat,

Pro facili dictionum in registro positare inuentione: huc attendas animaduertesq; ordi
 ne. Primo etenim dictio vocabulum velocatur. Deinde numerus quotam littere in aliquo folio
 importas, ut vnu; vel duo, vel vltimo, vel penultimo. Absente vero illo numero: littera (ut
 pota y) semel tantum in folio persequente numerum replentato locat. Insuper littera (ut a, v, b, vel
 c, et cetera.) dictionis vel vocabuli expositionem continens ponit. Postremum numerus foliorum
 explicabitur. Exempli gratia, cum vis inuestigare terminum Euado. Quere primo n, hoc est
 in ea littera n. que primo ponitur: folio centesimo decimo septimo. Absente autem dec. Sic a
 gas. Aeger quere littera y sexagesimo septimo et cetera. Sic & in alijs procedas.